

Lekce 15

Gramatická látka

Deklinace: σ -kmeny

Odkaz na gramatiku

§§ 173-177, § 50

1. Ὁ Ἄθως ἐστὶ ὄρος μέγα τε καὶ ὀνομαστόν, εἰς θάλατταν καθήκον¹, οἰκούμενον ὑπὸ ἀνθρώπων. ἦ δὲ τελευτᾶ² εἰς τὴν ἠπειρον τὸ ὄρος, χερσονησοειδές τε ἐστὶ καὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων, πεδίον δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι³. (Hdt. 7, 22,2)

2. O národě Skythů:

Ὁ δὲ Πόντος ὁ Εὐξεινος χωρῶν πασῶν⁴ παρέχεται⁵ ἔξω τοῦ Σκυθικοῦ⁶ ἔθνη ἀμαθέστατα. οὐ γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου οὐδὲν ἔχομεν προβαλέσθαι⁷ σοφίας περὶ⁸ πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους. τῷ δὲ Σκυθικῷ γένει οὔτε πολίσματα⁹ οὔτε τείχη ἐστίν, ἀλλὰ φερέοικοι¹⁰ ὄντες πάντες εἰσὶν ἵπποτοξόται, ζῶντες¹¹ οὐκ ἀπ' ἀρότου¹² ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν, οἰκήματά¹³ τε αὐτοῖς ἐστὶν ἐπὶ ζευγῶν. (Hdt. 4, 46)

3. Účel státu podle Aristotela:

Πόλις¹⁴ δὲ ἡ τοῦ εὖ ζῆν κοινωνία καὶ ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς γένεσι¹⁵, ζωῆς τελείας χάριν καὶ αὐτάρκους. τοῦτο¹⁶ δ' ἐστὶν τὸ ζῆν εὐδαιμόνως καὶ καλῶς. (Arist. Pol. 3, 9 (1280/1281 a))

4. Ἐν τοῖς Αἰθίοψι τράπεζα ἡ τοῦ ἡλίου ἐλέγετο εἶναι. λειμῶν ἦν τῷ προαστείῳ¹⁷ ἐπίπλεος¹⁸ κρεῶν ἐφθῶν¹⁹ πάντων τῶν τετραπόδων²⁰. εἰς τοῦτον τὰς μὲν νύκτας²¹

¹ καθήκω 'zasahovat, prostírat se, vybíhat'

² τελευτᾶ (<τελευτάει) 'končí'; τελευτᾶ εἰς τι 'má svůj konec v nějakém směru, končí na určité straně'

³ πεδίον, κολωνοί: v obou případech jde o predikaci místa, tj. myšlené ἐστίν (εἰσὶν) ἐκεῖ

⁴ χωρῶν πασῶν gen. celkový: 'ze všech zemí'

⁵ παρέχεται: med. tvary slovesa παρέχω mají význam 'mít v sobě, disponovat, zahrnovat, nabízet'

⁶ ἔξω (πάρεξ) τοῦ Σκυθικοῦ 'kromě (s výjimkou) skýtského'

⁷ προβάλλομαι (ak.) 'uvádět, tvrdit (vlastně: předkládat) (něco)'

⁸ σοφίας περὶ starobylá postpozice předložky místo περὶ σοφίας: 'pokud jde o'

⁹ τὸ πόλισμα, -ατος 'osada, město'

¹⁰ φερέοικος slož. adj. s komponenty: φέρω, οἰκία

¹¹ ζῶντες < ζήοντες

¹² ὁ ἄροτος, -ου 'zemědělství'

¹³ τὸ οἶκημα, -ατος synonymní se subst. ἡ οἰκία

¹⁴ ἡ πόλις 'obec, město, stát'

¹⁵ κοινωνία ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς γένεσιν 'společensví skládající se z rodin a rodů'

¹⁶ τοῦτο: tj. ζωῆς τελεία καὶ αὐτάρκης

¹⁷ τὸ προάστειον, -εῖον 'území bezprostředně před hradbami (nějakého města), předměstí'; město samo není v originálu jmenováno

¹⁸ ἐπίπλεος, -έα, -εον 'bohatě plný, oplývající'

¹⁹ ἐφθός, -ή, -όν 'vařený'

²⁰ τὰ τετράποδα, -όδων 'čtvernožci, zvířata'

²¹ τὰς νύκτας, τὰς ἡμέρας ak. časové míry: 'v průběhu noci, v průběhu dne'

ἔφερον τὰ κρέα οἱ ἐν τέλει ἕκαστοι ὄντες²² τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας ἥσθιε ὁ βουλόμενος. ἔλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι²³ ταῦτα τὴν γῆν αὐτὴν ἐκφέρειν²⁴ ἕκαστοτε. (Hdt. 3, 18)

5. Οὕτω δὲ Σωκράτης ἦν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάντα τρόπον²⁵ ὠφέλιμος, ὥστε σκοπούμενῳ τῷ καὶ μετρίως αἰσθανομένῳ²⁶ φανερόν εἶναι, ὅτι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτει συνεῖναι καὶ μετὰ Σωκράτους διατρίβειν ὅπουοῦν²⁷ καὶ ἐν ὄτρωοῦν²⁸ πράγματι. ὥστε Ξενοφῶν λέγει πολλάκις θαυμάσαι, ὅτι Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι²⁹ Σωκράτη ὡς ἄξιον ὄντα θανάτου. εὐσεβῆς γὰρ ἦν οὕτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης³⁰ ποιεῖν, δίκαιος δέ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν³¹ μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα³² τοὺς συνόντας αὐτῷ, ἐγκρατῆς δέ, ὥστε μηδέποτε³³ προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος. (Xen. Mem. 4, 1,1; 1,1,1; 4,8,11)

6. Ἐφη ἐκεῖνο θαυμάζειν ὁ Ἀνάχαρσις ἐκκλησίᾳ παραγενόμενος, ὅτι λέγουσι μὲν οἱ σοφοὶ παρ' Ἑλλήσι, κρίνουσι δ' οἱ ἀμαθεῖς. (Plut. Solon 5 b)

7. Πρὸς τὴν ἀνάγκην πάντα τᾶλλ' ἐστ' ἀσθενῆ. (Eur. Frgm. 299, TGF)

Slovní zásoba

1. τὸ ὄρος, -ους	hora, pohoří	mons
μέγας, μεγάλη, μέγα	velký	magnus
ὀνομαστός, -ή, -όν	známý, slavný	celeber
ἦ	kde, jak	ubi
ὥς	asi (u číselného údaje)	circiter, ad
ἡ χερσόνησος, -ου	poloostrov	paeninsula
-ειδής, -ειδές	charakteristická koncovka složených adj. s významem mající podobu něčeho, vypadající jako něco	formam (alcs rei) referens, (alci rei) similis

²² οἱ ἐν τέλει ὄντες 'ti, kdo jsou u moci, kdo spravují obec'; s dodatkem ἕκαστοι: 'pokaždé ti, kdo'

²³ ἐπιχώριος, (-ία), -ιον 'místní, domácí'

²⁴ ἐκφέρω 'přinášet, poskytovat, dávat (zvl. o úrodě)'

²⁵ πάντα τρόπον ak. příslovečný: 'v každém ohledu'

²⁶ καὶ μετρίως αἰσθανομένῳ 'tomu (τῷ), kdo té věci věnoval jen trochu pozornosti'

²⁷ ὅπουοῦν 'kdekoli'

²⁸ ὅστισοῦν 'jakýkoliv, kdokoliv'

²⁹ γράφομαι (τινα) med. tvary slovesa γράφω s významem 'podat soudní žalobu (na někoho)'

³⁰ ἡ γνώμη zde: 'vědomí, souhlas'

³¹ μηδὲ μικρὸν βλάπτω ak. příslovečný: 'neuskodit ani v nejmenším'

³² τὰ μέγιστα ὠφελεῖν ak. příslovečný: 'nejvíc prospět'

³³ μηδέποτε = μήποτε

ὁ ἰσθμός, -οῦ	šíje	isthmus
τὸ στάδιον, -ου	běžecká dráha, stadion (délková jedn.: asi 185 m)	stadium
τὸ πεδίον, -ου	rovina	planities, campus
ὁ κολωνός, -οῦ	výšina, pahorek	collis
2. τὸ ἔθνος, -ους	národ, kmen	natio, gens
ἀμαθής, -ές	nevědomý, nevzdělaný	indoctus, inscitus
ἐντός (gen.)	uvnitř, v	intus
ἔχω, σχήσω, ἔσχον, ἔσχηκα, ἔσχημαι, —	moci	posse
ἡ σοφία, -ας	moudrost	sapientia
τὸ γένος, -ους	kmen, rod, národ	gens, natio
τὸ τεῖχος, -ους	zeď, hradba	murus
τὸ κτήνος, -ους	kus dobytka	iumentum
τὸ ζεύγος, -ους	spřežení, vůz	bigae
3. ἡ κοινωνία, -ας	společenství	communitas
ἡ ζωή, -ῆς	život	vita
τέλειος, -α, -ον	dokonalý, zralý, úplný	maturus
χάριν (gen.), (postpoz. předl.)	kvůli, pro	gratia
αὐτάρκης, -ες	soběstačný, nezávislý	sufficiens
4. ὁ λειμών, -ῶνος	louka	pratium
τὸ κρέας, -ως	kus masa	caro
ἡ νύξ, νυκτός	noc	nox
τὸ τέλος, -ους	úřad	magistratus
ὁ ἀστός, -οῦ	občan, obyvatel města	civis
ἐκάστοτε	pokaždé	semper
5. τὸ πρᾶγμα, -ατος	čin, věc	res, negotium
ὁ τρόπος, -ου	způsob	modus
ὠφέλιμος, -η, -ον	užitečný, potřebný	utilis
σκοπῶ, -εῖν, σκέψομαι, ἐσκεψάμην, ἔσκημαι, ἐσκήφθην	pozorovat, zkoumat	speculari
αἰσθάνομαι, αἰσθήσομαι, ἤσθόμην, ἤσθημαι, —	pozorovat, pociťovat	sentire
φανερός, -ά, -όν	zjevný, patrný	evidens, manifestus
διατρίβω, -ψω, -ψα, -φα, -μμαι, διετρίβην	trávit čas, prožívat	commorari, agere
εὐσεβής, -ές	zbožný, mravný	pius
ὠφελῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθην (ak.)	pomáhat, prospívat	adiuvare, prodesse
ἐγκρατής, -ές	schopný se ovládat, silný, mocný	temperans, potens
6. ἡ ἐκκλησία, -ας	shromáždění	contio, concilium
7. ἀσθενής, -ές	bezmocný, slabý	invalidus, aegrotus

Cvičení

1.

- a) Vyhledejte v textu 2 všechna σ -kmenová substantiva.
- b) Vytvořte všechny pády k τὸ ἔθνος a τὸ ὄρος.
- c) Skloňte ὁ ἐγκρατής ἄνθρωπος.
- d) Genitiv sg. k substantivu τὸ κρέας (maso) zní κρέως, dativ sg. pak κρέα. Vysvětlete vznik těchto tvarů.

2. Vytvořte komparativ a superlativ:

- εὐσεβής • ἀμαθής • ἀσθενής (srovnejte v textu 2)

3. Adjektivum χερσονησοειδής (1) je odvozeno od subst. ἡ χερσόνησος a τὸ εἶδος 'podobá', substantivum ἡ χερσόνησος pak od adj. χέρος 'suchý' a ἡ νῆσος. Vysvětlete význam následujících kompozit:

φερέοικοι (2) • ἵπποτοξόται (2) • ἐλεφαντόπους (10, 1; ὁ ἐλέφας, ἄντος 'slonovina') • ἀγαλματοποιός (12, 2) • κυνηγός (13, 8; κύων, κυνός 'pes').

4. Vyložte etymologii slov:

- etnologie • etnografie • autarkie • estetika • praktický

5.

a) Zvolte správnou podobu syntaktického předmětu:

δεῖ ἡμᾶς ἀπέχεσθαι

- τὸν φθόνον καὶ τὸ ψεῦδος.
- τοῦ φθόνου καὶ τοῦ ψεύδους.
- τῷ φθόνῳ καὶ τῷ ψεύδει.

b) Přeložte:

• οὔτε τὸν ἀρρωστοῦντα (ἀρρωστέω 'být nemocen') χρυσῇ κλίνῃ (postel) ὠφελεῖ οὔτε τὸν ἀνόητον ἐπίσημος (vynikající) εὐτυχία. • κακὸς ἄνθρωπος ὁ τοὺς εὐεργετήσαντας βλάπτων καὶ τοὺς φίλους κακῶς λέγων (srovnejte v textu 5 na konci).

6. Objasněte rozdíl mezi jednotlivými časovými údaji:

• Σόλων εἶπε, ὡς οὐχ ἦξει δέκα ἐνιαυτῶν (14, 5). • τὰς μὲν νύκτας ἔφερον τὰ κρέα οἱ ἐν τέλει ὄντες, τὰς δὲ ἡμέρας ἦσθιε ὁ βουλόμενος (15, 4). • Διογένη ἐν ἱμάτιον ('plášť') θέρους τε καὶ χειμῶνος ἐξήρκει (τὸ θέρος 'léto', ἐξαρκέω 'postačit'). ὁ Καῖσαρ ἔμενε δέκα ἡμέρας ἐν τῇ πόλει. οἱ ἄνδρες ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὴν πατρίδα ἤξουσιν.

7. Fut. pas. slovesa ἐπέισθη zní πεισθήσεται. Vytvořte odpovídající tvary fut. pas. k následujícím slovesům:

- ἐπαιδεύθημεν • ἀπελύθησαν • παραχθῆναι • ἐφοβήθητε.